

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra sociální pedagogiky

CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ
ASISTENT PEDAGOGA
C-CV ASISTPED

Udržování lidových tradic na vsi s pomocí
mateřské školy
Závěrečná práce

Brno 2018

Autor práce: Petra Stejskalová

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Gulová, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Brně dne 21. února 2018   Petra Stejskalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala paní Mgr. Lence Gulové PhD. za odbornou pomoc a cenné rady při psaní závěrečné práce.

Obsah

Úvod	5
1. Tradice	6
1.1. Počátky lidových tradic	7
1.2. Význam tradice	8
1.3. Jak lidové tradice přispívají k identitě člověka?	9
1.4. Lidové tradice a zvyky v dnešní době	9
2. Tradice a zvyky v předškolním vzdělávání	20
2.1. Mateřská škola – instituce předškolního vzdělávání	20
2.2. Zařazení tradic a zvyků do vzdělávání	21
2.2.1. Udržování lidových tradic v MŠ Kunvald	21
2.2.2. Příklad konkrétních činností	22
2.3. Spolupráce rodičů při udržování lidových tradic v mateřské škole	25
2.3.1. MŠ Kunvald a spolupráce rodičů při dodržování lidových tradic	25
2.4. Jak prospívá dítěti udržování lidových tradic	26
Závěr	28
Použitá literatura	29
Internetové zdroje	30

Úvod

Pro svou závěrečnou práci jsem si vybrala téma: Udržování lidových tradic na vsi s pomocí mateřské školy. Toto téma jsem si vybrala hned z několika důvodů.

Prvním a asi nejvýznamnějším důvodem bylo to, že je to téma krásné a okouzující. Nebýt této závěrečné práce, neměla bych žádný důvod téma otevírat a zpracovávat. Těšila jsem se na to, jak se vrátím zpět do dětství, kdy jsem se sama v mateřské škole těchto tradic účastnila. Každý člověk by si měl ve svém přeplněném programu najít čas a vrátit se zpět do minulosti, zamyslet se nad tím, o co dnes máme život jednodušší, přesto prázdnější. Popřemýšlet, proč lidé v dřívějších dobách měli mnohem víc práce a přesto daleko víc zábavy a radosti.

Dalším důvodem tohoto výběru byl ten, že lidové tradice jsou výborným námětem pro práci v mateřské škole. Je zde nepřeborné množství podnětů pro práci s dětmi. Od nejmenších po předškoláky. Jenom se činnost musí lehce přizpůsobit jejich věku a limitům. Děti se velmi rády zapojují do různých her, projektů, soutěží a toho lze využít i pro oblast lidové kultury. Můžeme je seznamovat s tradicemi, zapojit je i do pátrání po zvycích, které prožívali jejich předci. Spoustu dětí je velice zvědavých a o tradice se zajímají. Bohužel jejich rodiče jim k tomu dovedou jen málo povědět. Proto právě mateřská škola je místem, kde se děti s tradicí můžou nejlépe seznámit. Má k této činnosti prostor, čas a největší plus – děti, které jsou ve věku, kdy mají o takovéto záležitosti zájem. Později už převládnu zájmy o jiné činnosti, jako je sport, záliby a různé počítačové technologie.

Také to, že sama pocházím z vesnice, ve které jsem celé dětství a mládí žila, mě motivovalo k výběru tohoto tématu. Hned mě napadlo, že tady mám o čem psát. Také jsem, jako malé děvčátko, běhala po třídě s tříkrálovou korunou, chodila s pomlázkou po koledě, páčila čarodějnický oheň, účastnila se stavění a kácení máje, těšila se na Mikuláše a jeho družinu, zpívala koledy u vánočního stromečku.

Jsem tomu velmi ráda, že jsem při práci s tímto tématem mohla čerpat z vlastních vzpomínek a zkušeností, ale také že jsem měla možnost nahlédnout i z profesního pedagogického úhlu. Myslím, že paní učitelky z mateřských škol dělají práci, která má velký význam pro další život každého dítěte. Je jen na nich jak tento zodpovědný a náročný úkol uchopí.

1. Tradice

Co je to *tradice*? Tento výraz pochází z latiny (*lat. traditio < tradere předávat*). *Souhrn společenských, kulturních a jiných ustálených zvyků, obyčejů, pravidel a podobně zachovávaných pokoleními, názorů a myšlenek přenášených z generace na generaci; ustálený, zpravidla zděděný zvyk, způsob, zvyklost; přenášení zpráv nebo slovesných výtvorů ústně, vyprávěním z generace na generaci, ústní podání* (Nový akademický slovník cizích slov, 2005)

Obvykle je chápána jako souhrn společenských a kulturních zvyklostí, událostí přenášených z generace na generaci. Jde tedy o jednu z forem zachování národního kulturního dědictví, které nám pomáhá vytvářet pocit národního vědomí, národní hrdosti. Dalo by se říct, že náš národ patří k těm, co mohou říci, že většina jejich zvyků a tradic jsou původní a neodvozené (Frolec, 1984).

Lidová kultura v podobě zvyků a tradic uchovává a předává to nejlepší, co naši předkové vytvořili. Patří sem tradice v umění (umělecké mistrovství a styl), rituály, recepty pro přípravu jídel, lidové zvyky, kroje, hudba, pohádky a pověsti, obyčeje a mravy kultury nebo skupiny. Tradice se často řídily pozicí slunce, ročním obdobím, zemědělstvím, které bylo pro většinu obyvatel hlavním zdrojem obživy. Církev potom starým tradicím vtiskla podobu křesťanského svátku. Tradice je to, co dělá daný národ národem. Tradice je souborem symbolů a symbolických gest. Lidové tradice obvykle vycházejí z lidových pranostik a naopak. Součástí tradic jsou například lidové tance, písňe slovesnost, oděv, jídlo, aktivity a činnosti charakteristické pro dané lokality. Tradice dělíme na rodinné, společenské a národní.

Rodinné tradice

Rodinné tradice mají být pro členy rodiny zábavou a radostí ze společného trávení volného času. Vytváříme tak drobné události, které naplňují čas všech jejích členů stejným obsahem, avšak s odlišným vnímáním každého z nich. Prožitím očekávaných společných chvil se objevují nová témata ke společným hovorům, které členy rodiny stmelují. Hromaděním společných zážitků se naplňuje rodinná historie, která při každém rodinném setkání ožívá. Tradice tak plní v rodině funkci komunikační a stabilizační. Každá tradice vyžaduje kolektivní spolupráci, čímž výrazně podporuje rodinnou jednotu a vzájemné porozumění ve společenství, ve kterém se udržuje. Jeho součástí je očekávání,

ale také možnost vzpomínání na společně sdílené zážitky. Aby se rodinné tradice ujaly, musí představovat příjemně strávený čas a zábavu pro všechny členy rodiny. Děti si velice rychle zvyknou na pravidelné aktivity s rodiči a moc se na ně těší, jako dospělí na ně po letech rádi vzpomínají.

Společenské tradice

Společenské tradice a obyčeje jsou v určité společnosti nebo společenství zavedené a více méně vyžadované vzorce jednání, které však nemají žádné vážnější zdůvodnění, praktické, mravní ani náboženské. Tím se tradice liší jak od rutinní dovednosti (například jízda na kole), tak od společenského mravu i od náboženského nebo jiného rituálu. I tradice však mají značný význam pro společenskou soudržnost, protože si jimi lidé (mimovolně) dávají najevo, že patří do dané společnosti a že se na ně lze aspoň do jisté míry spolehnout.

Národní tradice

Národní tradice se váže k určitému národu. Každý národ si v sobě po staletí nese něco, co je pro něho charakteristické a také každý národ je ovlivněn zeměpisnou polohou krajiny, v níž žije. Od chvíle vzniku ho provází jeho historie, ve které se po staletí odrážejí vzájemné vztahy, vztahy k jiným národům a celkový pohled na svět. Tvář každého národa však tvoří jeho kultura a tradice, které během jeho existence vznikají a přenášejí se z generace na generaci.

1.1. Počátky lidových tradic

Za počátky lidových zvyků a tradic můžeme považovat některé zvyky, které měli lidé už v pravěku. Šlo o jejich zvyky při lovení zvěře, shánění obživy, obstarávání rodiny a o jejich typické ošacení.

Jelikož zvyky a tradice dědíme od svých předků z generace na generaci, každý má své rodinné tradice a zvyky jinak hluboko zasazený. Proto je možné opravdu jen těžce nalézt prvopočátek tradic. Snad jen z obecních kronik a od starousedlíků, kteří se zabývají

historií jak lidstva, tak obce a tyto informace jsou ochotni předávat dalším z nás, které naše historie i tradice zajímají a snaží se o nich dozvědět co nejvíce (Šottnerová, 2005).

Většina z tradic a zvyků má své pevné časové místo i v přírodním koloběhu. Přicházejí s neměnnou každoroční pravidelností, a proto není divu, že v minulosti prostému lidu nahrazovaly kalendář. Lidé se orientovali podle přírody a s ní spojených rituálů, tradic a zvyků (Šottnerová, 2009,).

Pokud si položíme otázku, jak je možné, že se lidové tradice a zvyky zachovaly po tak dlouhou dobu až dodnes, odpovíme si celkem jednoduše. Některé tradice mají lidé prostě rádi a dělají je pro radost svou, ale i pro radost jiných lidí. Jinak také můžeme říct, že přečkaly ty tradice, které jsou zábavné a pro dnešní generace něčím přitažlivé. Pro dnešní dobu hlavní tradice Vánoce a Velikonoce jsou velmi oblíbené především u dětí. Ale i většina dospělých podlehne rádo jejich kouzlu a vrátí se zpět do dětských let. V tyto dny tráví celá rodina společně a sejde se i širší příbuzenstvo. Schází se i přátelé, a alespoň v téhle sváteční době jsou spolu, hodují, baví se a přejí si krásné svátky.

1.2. Význam tradice

Lidé hledají rozličné prostředky, způsoby, motivace, důvody, které by je mohly spojovat a sblížovat. Jednou z takových možností jsou staré zvyky a obřady. Měly v mnoha případech i v dnešní době mají, důležitou funkci – shromažďují a stmelují rodinu i širší společenství, např. vesnici, panelový dům, různé zájmové spolky apod. (Šottnerová, 2005)

Tradice, zvyky a rituály člověka provázejí už od pradávna. Byly silným prostředkem ke stmelování lidí v rámci obce, kraje či celého národa. Lidé si v dnešní době mohou přiblížit, jak žili naši předci v dobách minulých, jak se oni bavili či čím se zabývali. Potřebou člověka je pocit jistoty, který spočívá v tom, že se může spolehnout na očekávané. Lidem jsou po celý život k dispozici každodenní a každoroční tradice dodržované v rámci rodinného kruhu nebo tradice udržované v rámci společenství, ve kterém žije. Prostřednictvím nich se má dítě i dospělý na co těšit a zároveň na co vzpomínat. Tradice je činnost, která má charakter slavnosti nebo se pravidelně opakuje. Tradice propojují život jedince s proudem času, přírodními cykly a životem společnosti, kde žije. Fázují ho, pomáhají udržet řád a strukturu systému, ale i života člověka. Nedílnou součástí tradice je duchovní náboj a emocionální zážitek, který člověka vytrhne z každodennosti.

1.3. Jak lidové tradice přispívají k identitě člověka?

Naši předci nalézali jistotu v racionálním řádu světa čerpající z minulosti. Rituál mu umožňoval pochopit a přijmout realitu, která ho obklopovala. Zároveň se učil žít v jejím souladu. Dnešní lidé vzhlíží k nejisté budoucnosti. Nic není dané. A navíc na místo proseb k Bohu, jak činili lidé ve středověku, mu zbývá se spoléhat pouze sám na sebe. Preferuje praktičnost a flexibilitu a neuvědomuje si, že tradice mají podstatný význam pro jeho duševní život. Moderní společnost jsou však tradice vnímány jako svazující, omezující pocit svobody. A to proto, že jsou časově náročné. Tradice mohou vnímat lidé různě. Jedni jako prázdné, postrádající smysl, jiné jako zábavné nebo obohacující. Nedostatek tradic pociťují lidé v situaci kulturních zlomů (migrace) anebo v oblastech života, které jsou prohlášeny společností za tabu (soužití homosexuálních párů). Tradice mají pro dítě hodnotu, učí je, jsou příkladem správných pravidel. Tradice budují pocit sounáležitosti člověka s celkem. Podporují mezigenerační porozumění a dávají jedinci zažít pocit sounáležitosti s předky a jejich osudy, které vnášejí do svého sebe sama jako součást vlastní identity. Pokud v sobě tradice nese hlubší smysl a hodnoty respektující řád celku, jedinec se spontánně podřizuje její ceremonii. Děti jsou vedeny tradicí a normami rodu. Formou nápodoby se je učí od svých nejbližších příbuzných. Bohužel, mnohé tradice se v současné době udržují jako pouhá zvyklost, jež se přenáší z generace na generaci, přičemž ty nejmladší již nemají tušení, proč se tak děje. A to především proto, že v průběhu času byl zapomenut její původní smysl nebo ztratil v nových společenských podmínkách na významu. Avšak i tradice zdánlivě beze smyslu, má svůj význam a podporuje sounáležitost generací i různých skupin.

1.4. Lidové tradice a zvyky v dnešní době

V dnešní době se tradice udržují hlavně na vesnici, nejvíce asi v moravskoslezském regionu. Ve městech se lidové zvyky již téměř neudržují. Pokud mají lidé z města zájem o lidové tradice, spíše cestují na venkov za poznáním. V dnešní době se již neřídíme přírodními úkazy a chodem slunce. Nemůžeme však lidovým tradicím upřít důležitost. Lidové tance, písně, slovesnost, zvyky jsou cenným dědictvím, které může být zdrojem poznání, radosti a tvořivé inspirace i pro dnešního člověka.

V naší zemi vznikají různé instituce, organizace, sdružení zaměřené na uchování a rozvíjení lidových tradic a národních kulturních hodnot. Mnohé z nich se věnují práci

s dětmi a mládeží. A to je velmi důležité. Pokud chceme, aby náš národ žil, musíme už v dětech vzbuzovat národní povědomí a zajistit předávání našich tradic z generace na generaci (Šottnerová, 2009).

V naší republice se udržuje několik základních tradic, které jsou známé snad pro každého z nás.

Nový rok – 1. ledna

Nový rok je důležitým předělem v kalendáři. Lidé se rozloučili s rokem starým a vítají rok nový. Je to moment, kdy hodnotíme uplynulý rok a s nadějemi očekáváme, co nám přinese ten nastávající rok. V dnešní době je 1. leden dnem předsevzetí.

„Jak na Nový rok – tak po celý rok“. Určitě všichni známe. Na Nový rok se nerozčilujeme, nehádáme se, neděláme nic, co nechceme, aby nás celý následující rok provázelo. Na Nový rok se nesmí jíst nic, co nosilo peří, aby štěstí neulétlo. Ani zajíc na novoroční stůl nepatří, aby štěstí neuteklo. Na Nový rok bychom měli jíst hlavně luštěniny a nosit v kapse peníze, proto aby se nás peníze držely. Z domu se nesmí nic vynášet, aby to v příštím roce doma nechybělo. Je zakázáno v tento den prát a sušit prádlo, aby nepřišla nemoc.

Tři králové – 6. ledna

Podle legendy putovali Tři králové Kašpar, Melichar a Baltazar do Betléma za narozeným Ježíšem. Tři mudrcové pomocí velké a jasné hvězdy hledali místo, kde se narodilo Boží dítě. Chtěli se mu poklonit a předat vzácné dary. Kadidlo symbolizující úctu a poctu, zlato – symbol bohatství a myrhu. Tento den byl významný tím, že byl pokřtěn Ježíš. Tímto svátkem je završeno vánoční období. Na konci Vánoc se odstrojoval stromeček, ten se posekal, zatopilo se jím v kamnech a na nich se uvařila slavnostní káva. Dnes se již pouze odstrojí stromeček a uvaří se káva. Ovšem již ne na kamnech. Předešlý večer bývalo zvykem zapalovat dlouhé svíce a sledovalo se, komu prvním zhasla. Ten měl nejdříve zemřít a podle směru kouře se věštilo, zda půjde do nebe či do pekla. Ráno se děvčata omývala ve sněhu, aby měla bělostnou pleť. Hospodář obcházel celý dům s miskou svččené vody a vykropil celé stavení a pole. Tato tradice měla chránit proti myším a obtížnému hmyzu.

Tříkrálové pochůzky

Průvod tvořily tři děti – králové v dlouhých, bílých košilích a červenými šerpami kolem pasu. Každý z nich měl jinou barvu čepice. Kašpar měl červenou, Melichar bílou a Baltazar černou čepici a začerněnou tvář. Cílem pochůzek bylo malé přilepšení ve formě koledy. Průvod chodil od domu k domu, vykuřoval je kadidlem a kropil svččenou vodou. Zpívali koledy a společně se modlili. Při odchodu napsali nade dveře svččenou křídou K+M+B a příslušný letopočet. Smyslem pochůzky bylo dát požehnání domu a všem lidem, kteří v něm přebývali. V současnosti se pochůzky objevují většinou v podobě charitativní Tříkrálové sbírky.

Hromnice – 2. února

Lidový název Hromnice vznikl od slova „hrom“. Úkaz, při němž se objeví mohutné světlo blesku, lidem přinášel ohromné ztráty na majetku i životech, proto se ho velmi obávali. Proti tomuto zlu lidé zapalovali v tento den svččené svíce, kterým říkali „hromnice“. Kdo na Hromnice tancuje, zemře bez světla. Hospodář obcházel s posvěcenou hromničkou třikrát za sebou úly a přitom se modlil, což mu mělo zajistit zdravé včely a hojnost medu. V den Hromnic se nesmělo nic šít ani přišívat. Mělo se za to, že jehla přitahuje blesky. Bývalo zvykem dávat hromničku do ruky umírajícímu člověku. Její světlo mělo jeho duši svítit na cestu do nebe. Dnes se již tyto tradice příliš nevyskytují. V některých oblastech se tento den odstrojuje vánoční stromek.

Svatý Valentýn – 14. února

Mnoho lidí považuje tento svátek za komerční výmysl a amerikanizaci. Ovšem svatý Valentýn je historicky doložena osoba, pocházející z města Terni poblíž Říma, žijící ve 3. století. Podle legendy prý tajně oddával zamilované páry, aby muže ochránil před odchodem do války. Císař Claudius II. Byl velmi krutý a toužil jen po moci. Budoval silnou armádu, do které se však mladým mužům vůbec nechtělo. Císař zakázal zasnuby a sňatky. Valentýn však jeho zákaz neuposlechl a tajně mladé páry oddával. Císaři se to samozřejmě nelíbilo, nechal ho uvěznit a po krutém mučení 14. února 269 popravil. Další legenda vypráví o dceři žalářníka, která se do Valentýna zamilovala. Protože city byly oboustranné, napsal jí před popravou dopis s podpisem: „S láskou Tvůj Valentýn“. Odtud

vznikly známé „valentýnky“, které si v tento den zamilovaní posílají. Zamilovaní by měli posnídat valentýnský toast potřený máslem a posypaný skořicí. Vzájemně by se měli obdarovat drobnými dárky.

Masopust

Masopust nebývá každý rok stejně dlouhý. Začíná po 6. lednu a končí v úterý před Popeleční středou. Jeho délka se řídí podle Velikonoc. Už jeho název nám sděluje, co bude následovat. Období střídmosti ve stravě i zábavě. Tato veselice souvisí s oslavou končícího zimního času a nadějí na příští bohatou úrodu a plodnost polí, zdraví a blahobyt. Masopust se držel ve městech i na vesnicích, mezi chudými lidmi ale i šlechtou a doprovázel ho vždy zpěv, veselí, tanec, jídlo a pití, taškařice. Masopust se skládá z několika masopustních dní, které mají svůj specifický název.

Tučný čtvrtek - je to poslední čtvrtek před masopustní nedělí. Již z názvu je poznat, že se v tento den hodně pije a jí, aby lidem v příštím roce nechyběla síla a zdraví. *Taneční neděle* - v tento den se tančilo. Probíhaly různé tancovačky, plesy, zábavy dle krajů, bály (např. Babský bál). Někdy tancovačky začaly už v sobotu a protáhly se až do pondělní noci. *Masopustní pondělí* - v masopustní pondělí probíhal tzv. „Mužovský bál“. Tento bál se konal pouze pro vdané ženy a ženaté muže. Svobodní na tento bál nesměli. *Maškarní úterý* - v maškarním úterý probíhal průvod různých masek a maškar. V průvodu maškary různě dováděly a předváděly legrácky. *Popeleční středa* - kněz při bohoslužbě v kostele dělá kříž věřícím na čele popelem, který pochází z ratolestí kvetoucí jívky posvěcené na květnou neděli téměř před rokem. *U toho praví: „Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se navrátíš“.* (Šottnerová, 2009) Na Popeleční středu začíná období předvelikonočního půstu. Veselá masopustní družina obcházela stavení s bujarým tancem a zpěvem. Vyslouženou koledu si navlékali na šavle (klobásy), dávali do košů (vejce) a ze všeho se pak večer při muzice udělala hostina. *Stínání kohouta* – zvyk dodržovaný v některých oblastech. Mládež po žertovné obžalobě provedla opravdovou popravu kohouta. *Pochovávání basy* – na konci třídenního veselí, tancování a hýření, v masopustní úterý přesně o půlnoci, muzikanti dohráli a symbolicky se pochovala basa. Nástroj byl zahalen do smutečního šatu. Tímto zvykem by se každý měl věnovat půstu a rozjímání. *Vodění medvěda* – hlavní postavou masopustní družiny byla maska medvěda. Masku doprovázely ostatní maškary. Medvěda vodil na provaze medvěďár a za neposlušnost a brčení ho trestal. U každého domu se zastavili na tanec s hospodyní. Masopustních

tradic je velmi mnoho. Pro zajímavost ještě Babský mlýn, Ostatky, Růžičková koleda, Mečový tanec, Obchůzka „po babkách“, atd. V některých oblastech naší republiky tyto tradice přetrvávají dodnes. Spíše se ale tato tradice vytrácí.

Velikonoce

Velikonoce bývaly kdysi významnější než Vánoce. Dnes je označujeme jako Svátky jara. Důležitost Velikonoc zůstala už jen v některých oblastech naší republiky (Moravské Slovácko). V současné době se tradice udržuje již v minimální podobě, a to obchůzky s pomlázkou po příbuzných či známých. Pro křesťanskou církev a její členy jsou Velikonoce nejvýznamnější svátky. Je to pro křesťany památka umučení a vzkříšení Krista. Velikonoce se slaví vždy po jarní rovnodennosti, první neděli po jarním úplňku. Před samotnými Velikonočními svátky nastává období předvelikonočního půstu trvající 40 dní. Půst začíná Popeleční středou a trvá do Velikonoční neděle. Během těchto 40 dní uplyne několik neděl a každá neděle má svůj název a svůj význam. Neděle první postní – „Černá“ – neděle se tak nazývala zřejmě podle oděvů žen, které se v době půstu oblékaly do tmavých šatů a zástěr a na hlavy si vázaly černé šátky. Neděle druhá postní – „Pražná“ – název vznikl podle tradičního staroslovanského pokrmu z praženého nedozrálého obilí „pražmy“. Neděle třetí postní – „Kýchavá“ – neděle se jmenuje podle pověry, která praví, že kolikrát člověk v tento den kýchne, tolik let bude ještě naživu. Neděle čtvrtá postní – „Družebná“ – v tuto neděli bylo povoleno veselit se na návsi nebo v domě, kde měli svobodnou dívku či mládence. Neděle pátá postní – „Smrtná“ – k této neděli váže zvyk „Vynášení Smrti (Moreny)“. Zvyk symbolizuje vynášení zimy, někde byl spojen i s obchůzkou příbuzných. Neděle šestá postní – „Květná“ – v tuto neděli se slaví památka slavného vjezdu Ježíše Krista do Jeruzaléma, kde ho lidé vítali čerstvými ratolestmi.

Pašijový týden - tento týden se nazývá také svatý nebo velký a je to poslední týden před Velikonocemi. Každý den má svůj název a také své zvyky. *Modré (někde Žluté) pondělí* – začínaly pro děti a studenty jarní prázdniny tzv. Vakace. *Šedivé úterý* – hospodyňky uklízely a vymetaly pavučiny. V chalupách se gruntovalo. *Škaredá (Sazometná, Smetná) středa* – v tento den se neměl podle lidové pověsti nikdo škaredit, protože by se škaredil každou středu v roce. *Zelený čtvrtek* – název dostal podle zelené barvy Olivové hory, kde začalo Kristovo utrpení. Bylo zvykem v tento den jíst jídla ze zelené zeleniny a bylin, aby byl člověk celý rok zdravý. *Velký pátek* – ten to den se připomíná ukřižování Ježíše Krista, proto je to den ve znamení hlubokého smutku, ticha a rozjímání. Nekonalý se mše, pouze

se zpívalo a četly texty. Lidová tradice vypráví o údajném otevírání pokladů ve skalách. *Bílá sobota* – dopoledne se před kostelem světil oheň, vykřesávaný z křemene. Hospodyně pekly mazanec a velikonočního beránka, muži a chlapci pletli pomlázky z vrbového proutí a děvčata zdobila vajíčka. Skončením Bílé soboty skončil také třídenní půst „svaté třídenní“. *Velikonoční neděle* (Boží hod velikonoční) – je to den Zmrtvýchvstání Krista. Vrcholí velikonoční svátky a končí půst. V kostele probíhalo svěcení velikonočních pokrmů (beránek, mazanec, chléb, vejce a víno). Bývalo zvykem, že hospodář rozdělil při nedělním obědě vajíčko na tolik dílů, kolik bylo členů rodiny. *Velikonoční pondělí* – tento den je tolik očekávané koledování, pomlázka, mrskút, atd. Chlapci chodí pomlázkou z vrbového proutí vyšlehat děvčata. Šlehány jsou dívky a ženy aby byly zdravé, veselé, pilné a svěží. Odpoledne patřilo dětem. Za vsí se hrály různé hry o vajíčka. Dodnes se valná většina zvyků dodržuje, ovšem spíše na vsi. Ve městech tato tradice mizí.

Svatý Jiří – 24. dubna

Svatý Jiří se narodil ve 3. století n.l. urozené křesťanské rodině. Jeho otec byl pro svou víru umučen, stejně jako roku 303 i sám Jiří. Den sv. Jiří byl pro Slované prvním dnem koupání v přírodě. Na sv. Jiří prý také slavík poprvé zazpívá. Svátek sv. Jiří nám připomíná každoroční památná pouť na svatou horu Říp, která bývala hojně navštěvována a konala se vždy následující neděli po tomto svátku.

Filipojakubská noc (Pálení čarodějnic) – 30. dubna

Pálení čarodějnic patří doposud k velmi živým tradicím. Filipojakubská noc z 30. dubna na 1. května bývala jednou z magických nocí, kdy prý měly zlé síly větší moc než kdy jindy, tuto noc se prý otvírala země. Lidé věřili, že v povětří poletuje spousta čarodějnic, které se slétají na sabat. Proto se této noci říkalo „noc čarodějnic“. Na ochranu před čarodějnicemi se na kopcích pálily ohně. Postupně se z výročních ohňů stalo „pálení čarodějnic“. Mladíci zapalovali košťata a vyhazovali je přitom do výšky, prý proto, aby viděli čarodějnice létající na košťatech. I v dnešní době se zapalují čarodějnické ohně, spíše je to však organizovaná činnost, související s grilováním, opékáním buřtů.

1. Máj – 1. květen

„Byl pozdní večer – první máj

- večerní máj- byl lásky čas.

Hrdliččin zval ku lásce hlas,

kde borový zaváněl háj.“

(Mácha K. H., 1955)

Tyto známé verše Karla Hynka Máchy přesně vystihují podstatu tohoto svátku. Květen je opravdu plný vůně, květů a svěží zeleně. Jaro je v plném proudu. Kořeny této tradice sahají pravděpodobně až k prastarým slavnostem vítajícím nové jaro. Stavění máje - v předvečer 1. května se vypravovali chlapci do lesa, aby tam usekli co nejvyšší stromek a udělali z něj do rána staročeskou májku, tradiční symbol jara. Smrček, jedličku nebo borovici očistili od spodních větví a vršek ozdobili věncem, šátky, květinami a pentlemi. Celou noc májku bedlivě hlídali, protože jim ji mohli přespólní uříznout a ukrást. Májové oslavy nebyly jen záležitostí vesnice, ale pronikly i do měst. Znamé jsou například tradiční studentské slavnosti – majálesy. Všichni milenci se dodnes zastavují pod rozkvetlou třešní, aby mládenec dívku políbil. Pokud by tak neučinil, hrozilo by, že mu dívka do roka uschne.

Den matek – druhá květnová neděle

Tento svátek symbolizuje jedinečnost a nenahraditelnost ženy ve společnosti. Jeden ze skutečně mezinárodních svátků. U nás se začal slavit v roce 1923. Zasadila se o to Alice Masaryková. O tomto svátku se dá říci, že je to novodobá tradice. Popřejme maminkám. Všechny maminky, a to nejen ty současné, ale i dříve narozené si zaslouží ke Dni matek menší dáreček. Tím může být bonboniéra nebo kytička.

Svatojánská noc – noc z 23. na 24. Června

Svatojánská noc, noc z 23. na 24. června, je lidový svátek propojující pohanské tradice oslav Letního slunovratu (21. 6.) a křesťanské oslavy uctívání Jana Křtitele, jednoho z nejvýznamnějších křesťanských světců. Svatojánská noc předchází svátku jeho narození a právem bývá považovaná za čas plný tajemství, zázraků, milostné magie a silné ohnivě i zemské energie.

*O Svatojánské noci naši předkové přesně o půlnoci nasbírali sedm druhů léčivých rostlin po třech kusech a zalili litrem připravené vařící vody. Pak nechali tento **magický ozdravný nápoj** deset minut louhovat, precedili ho a čaj rozdělili mezi všechny členy rodiny a vypili jej na zdraví. (<https://www.kudyznudy.cz/>)*

Dnes se již tradice příliš nedodržují, zbyla jenom „Svatojánská ořechovka“ a snad jen některé bylinkářky sbírají magické bylinky.

Svatý Václav - 28. září

Svatý Václav byl panovníkem velmi oblíbeným díky dobročinnostem mezi chudými a utlačovanými lidmi. Byl velmi neoblíben u pohanské šlechty a také u jeho mladšího bratra Boleslava. Na popud Boleslava byl Václav zavražděn dne 28. září roku 929 v Boleslavi. Od 10. století je kníže Václav uctíván jako světec. Od druhé poloviny je svatý Václav považován za vládce a ochránce našeho státu. Svátek svatého Václava byl mezi lidmi velmi oblíben. Slavila ho celá země. Konaly se slavnostní mše, poutě, svatováclavské posvícení a lidové veselice. Věřící putovali z celé Evropy do Prahy, aby se poklonili u hrobu svatého Václava. Dnes nám z tradice zbyl pouze státní svátek připadající na tento datum. V některých oblastech se nadále drží svatováclavské posvícení.

Dušičky – památka zesnulých – 2. listopadu

Pozůstalí vzpomínají na své zemřelé příbuzné a přátelé. Věřící se modlí za spásu duší. Modlitba živých prý pomáhala dušičkám očistit jejich hříchy. Dodnes v tyto dny všichni přicházejí na hřbitovy, kde očistí okolí hrobu a kladou věnce a zapálí svíčku. Věřící se potom v tichosti pomodlí za spásu duší, a nevěřící jen v pokoji zavzpomínají.

Svatý Martin – 11. listopadu

Podle legendy se voják Martin Tourský z Horní Panonie za jedné chladné noci v Amiens rozdělil s promrzlým žebrákem o půlku svého pláště. Následující noci se mu zjevil Kristus oblečený právě do jeho půlky oděvu. To byl důvod k odchodu od vojska. Přijal křest svatý a žil jako poustevník. Po smrti roku 397 byl prohlášen za svatého. Svatý Martin je patronem a ochráncem vojáků, koní, jezdců, hus a vinařů. Ke svátku svatého Martina neodmyslitelně patří vykrmená a upečená husa. Rozdělování porcí mělo kdysi

svůj řád a pořadí. Další tradicí uchovanou dodnes je svatomartinské pečivo. Rohy, rohlíky nebo podkovy svatého Martina, plněné většinou mákem nebo povidly. Dříve tímto pečivem dívky obdarovaly své hochy.

Barborky – 4. prosince

Podle pověsti byla Barbora dcerou kupce, zapřisáhlého nepřítele křesťanů. Věznil dceru ve věži, aby ji uchránil před svody. Tam ji jeden ze sloužících obrátil na křesťanskou víru. Když to otec zjistil, snažil se Barboru zabít. Ta ovšem uprchla, ale poté co ji vypátral, předal ji do rukou soudce. Ten ji nechal mučit, dokonce ji nechal uříznout potupně oba prsy. U tohoto mučení byla přítomna také svatá Julie. Nakonec sám otec Barboře sřal hlavu, ale zároveň on zemřel po úderu blesku. Svatá Barbora je patronkou horníků a dělostřelců. Velmi známým zvykem je dodnes řezání třešňové větvičky. Nejen na ozdobu světnice, ale také pro její údajnou čarovnou moc. Uříznutá „barborka“ se vloží do vázy s vodou a čeká se, zda vykvete. Pokud větévka, kterou uřízla svobodná dívka, vykvete přesně na Štědrý den, může se v domě chystat veselka.

Svatý Mikuláš – 6. prosince

Mikuláš pocházel z křesťanské rodiny. Byl velmi zbožný a dobrotivý. Již v mládí se stal knězem, a poté biskupem. V té době byli v oblasti kde žil (Malá Asie) křesťané krutě pronásledováni. Také Mikuláš trpěl mučením a vězněním. Po legalizaci křesťanství se Mikuláš opět ujal své funkce. Jeho nejoslavovanější vlastností byla štedrost. Díky jeho zbožnému a příkladnému životu ho lidé začali uctívat a prohlásili ho za svatého. Pro jeho štedrost ho milovaly děti. Vystupoval jako jejich ochránce před nemocemi a neštěstí. V předvečer jeho svátku se již po mnoho generací těší na jeho štedré nadělování. Mikulášské nadělování je jednou z nejrozšířenějších tradic u nás. Smysl těchto pochůzek je jednoznačný: obdarovat a udělat radost dětem. Družina, která čítá Mikuláše, čerta a Anděla, může mít také někdy výchovný charakter. Obvykle u předškolních dětí.

Advent

Advent začíná čtvrtou nedělí před Štědrým večerem. Začínat může tedy jakoukoliv nedělí mezi 27. listopadem a 3. prosincem. Slovo Advent pochází ze slova „adventus“,

což znamená „příchod“. Doba adventní bývala vždy dobou přípravnou na vánoční svátky, ale také doba očekávání příchodu Spasitele. Dnes je doba adventu spjata především s prodejními trhy, mikulášskou nadílkou, rozsvěcováním vánočních stromů na náměstích a hlavně s komerčními akcemi. Adventní věnec je poctou tomu, jehož příchod je očekáván. Kruhová podoba věnce symbolizuje cestu Slunce a zároveň věčnost. Základním prvkem tradičního adventního věnce jsou čtyři fialové (podle církve je fialová barva adventu) svíčky symbolizující každou adventní neděli. Na „železnou“ neděli se zapálí jedna svíčka, na „bronzovou“ neděli se přidá druhá svíčka, na „stříbrnou“ neděli se zapálí třetí svíčka a na „zlatou“ neděli svítí již všechny čtyři svíčky.

Vánoce – 24. prosinec

Tradice českých Vánoc mají své počátky v době pohanské. Tehdejší lidé se živili především zemědělstvím, a proto byli velmi těsně spjati s přírodou. Koloběh v přírodě souvisí se slunečním cyklem. Slunce bylo symbolem životodárné síly, není tedy divu, že se ke Slunci upíraly modlitby, magické praktiky, obřady a zvyky. (Šottnerová D., Vánoce).

V dnešní době jsou Vánoce oslava narození Ježíše Krista. O jeho zrození pojednává legenda, která je známá snad každému z nás. Vánoce jsou tvořeny několika dny, z nichž každý má svůj význam a své tradice a zvyky.

Štědrý den – 24. prosinec. Všeobecně se má za to, že se v tento den Ježíš narodil. Narodil se však o den později. Štědrý den se tedy označuje jako „bdělost“ a očekávání slavného dne. *Hod boží vánoční* – 25. prosinec. Připomíná narození Ježíše. Je to den rodinných a přátelských návštěv a hodování. *Svatý Štěpán* – 26. prosinec. Tento den je zasvěcen Svatému Štěpánovi, mučedníkovi a patronovi zedníků, kameníků, tesařů, kočích a koní. V tento den obchází koledníci.

Mezi tradiční vánoční pokrmy se řadí polévky houbová, hrachová, kroupová, zelová, čočková, rybí. Hlavní chody jsou kuba s houbami, houbový krupník, zelníky, ryba. Tradiční ovoce, které nesmí na štědrovečerním stole chybět, je jablko a ořechy. A jaké by to byly Vánoce bez vánočního cukroví a vánočky? Další ze známé tradice je celodenní postění. Kdo vydrží, uvidí prý zlaté prasátko. Při štědrovečerní večeři se pod talíř dávají mince, aby se držely peníze u každého po celý rok. Po večeři se rozkrajují jablíčka příčně na polovinu. Jestliže se objeví čistá hvězdička, dotyčnému přeje v příštím roce zdraví a

šťestí. Do rozpůlených ořechových skořápek se přilepí malá svíčka a zapálí se. Potom ji majitel pustí po hladině vody v lavoru či vaně. Pokud jsou skořápky pospolu, pokud něčí lodička odpluje, vzdálí se majitel od rodiny. Nejkrásnější tradice pro všechny děti je strojení stromečku a následná nadílka.

2. Tradice a zvyky v předškolním vzdělávání

2.1. Mateřská škola – instituce předškolního vzdělávání

Mateřská škola jest vychovavací ústav pro nejtěplejší mládež od 3 do 6 let. Právo jejího bytí založeno jest nejen v lidumilství, ale jest dáno i cíli rozumné sociální politiky každé jen poněkud větší obce: aby bylo co možno málo zanedbávané mládeže. Škola ta, poněvadž se plní převážně jen dětmi chudiny z tříd pracovních, jimž není dáno času dbáti o přiměřené jich vedení, má pro výchovu každého ji navštěvujícího jednotlivce, když ne jiný, aspoň preventivní význam. (Ottův slovník naučný. Šestnáctý díl.1900)

Mateřská škola ve státech střední Evropy znamená předškolní zařízení pro děti od 3 do 6 let. Termín mateřská škola označuje součást formálního školního systému. Název se někdy neoficiálně, hovorově nahrazuje pojmem mateřská školka nebo jen školka, případně mateřinka. Cílem předškolního vzdělávání je, podle školského zákona, podpora rozvoje osobnosti dítěte předškolního věku, podílení se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro vzdělávání dětí předškolního věku. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách. Tento program upravuje Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže. Koncepce předškolního vzdělávání se orientuje k tomu, aby dítě od útlého věku získávalo předpoklady pro své celoživotní vzdělávání. Mateřská škola se dělí na třídy, do kterých je možno zařazovat děti stejného či různého věku. Předškolní zařízení se řídí plánem Rámcově vzdělávacího programu, dle školského zákona. V tomto programu je mimo jiné zájmem dětí předškolního věku, tedy dětí mateřských škol, různým způsobem seznamovat s lidovými tradicemi a představovat pranostiky a obyčeje. Každá mateřská škola si vypracuje časový plán, do kterého nějakým způsobem zahrnuje pranostiky, zvyky a lidové obyčeje.

2.2. Zařazení tradic a zvyků do vzdělávání

Přímo na metodickém portálu <https://rvp.cz/> je představen plán integrovaného bloku, jehož hlavním cílem je prožívání tradic, zvyků a obyčejů konaných během školního roku v mateřské škole. Záměrem pedagogů je seznámit především děti s lidovými tradicemi, obyčeji a pranostikami. Mateřská škola zařazuje pravidelně po celý rok různé aktivity a práce související s jednotlivými zvyky příslušnými danému období, napříč všemi vzdělávacími činnostmi (pohyb, řeč, poznávání, praktické činnosti, logicko-matematické činnosti, estetika). Jednou za měsíc je realizována nějaká pranostika, kdy se dítě seznamuje jak se zněním pranostiky, tak i s významem. Pranostika je dítěti představena nejsrozumitelněji k jeho věku.

Nyní se moje práce bude ubírat spíše konkrétním směrem k Mateřské škole v Kunvaldu. Tuto mateřskou školu jsem podrobně popsala ve své reflexi z praxe. Mateřskou školu znám velmi dobře, ať už z pozice zaměstnance, matky, jejíž děti toto zařízení navštěvují a v neposlední řadě i z pozice osobní zkušenosti jako žáčka, který školku před 35 lety navštěvoval.

Mateřská škola je škola vesnická, tudíž je zde velmi mnoho podnětů a okolností napomáhající výuce a seznamování s lidovými tradicemi. Za všechny roky co tuto školku znám proběhlo mnoho a mnoho tradičních úkolů, poznání, povídaček, výprav a výletů. Zaměřím se tedy hlavně na záležitosti, které mám v paměti nejkratší dobu. Pro přehlednost a ucelenost se budu držet článku o lidových tradicích z metodického portálu www.rvp.cz. Osnovu si s dovolením upravím dle časového plánu Mateřské školy v Kunvaldu.

2.2.1. Udržování lidových tradic v MŠ Kunvald

Tak jako každá mateřská škola, i tato se řídí Rámcovým vzdělávacím programem a plán učiva je v těsné návaznosti. Mateřská škola má svůj plán učiva na každé tři roky, aby se učivo dětem neopakovalo během jejich pobytu v MŠ. Celý jeden rok se z tříletého plánu se věnují právě lidovým tradicím, zvykům a pranostikám. V ostatních dvou letech si alespoň jednou v každém měsíci nějaký zvyk či pranostiku připomenou, popovídají si o ní a pracují s ní. Různé pranostiky zařazují různě po celý rok.

Děti jsou vedeny k tomu, že každý významný svátek, jako jsou Velikonoce, Vánoce, chodí popřát osobně do místních veřejných institucí. Přijdou přednést básničku či

zazpívat písničku na Obecní úřad, do místního zemědělského družstva, do obchodu. Vždy přinesou vlastnoručně vyrobené přáníčko.

2.2.2. Příklad konkrétních činností

Období Září – Říjen – Listopad

Sklízíme dary podzimu

Toto téma k podzimu prostě patří a nelze jej obejít ani vynechat. Lokalita je bohatá na zemědělství, takže dětem je stále co ukazovat. Děti se mohou názorně seznamovat druhy prací, které sklizeň obnáší. Na vycházce do přírody děti pozorují práce na poli. Porovnávají, jak se práce prováděly dříve a o co jsou jednodušší dnes díky strojové výpomoci. Děti se seznamují s druhy obilí. Ty potom mohou natrhat pro výzdobu školky nebo pro jiné výtvarné činnosti. Další plodinou, která následuje, jsou brambory, řepa a kukuřice. I s těmito dary lze pracovat nevyčerpatelně. Napříč všemi vzdělávacími činnostmi lze tyto plodiny do výuky zařadit. Vycházka na pole, třídění brambor podle velikosti, ve školní kuchyňce příprava tradičních bramboráků, házení brambory do košíku, ochutnávka kukuřice, pohádka „O veliké řepě“, kreslení řepy, brambory, kukuřice, taneček „Cibulenka“. Námětů je nespočet.

Dušičky

Toto téma se již váže ke konkrétní tradici. Možná některé jiné školky upřednostňují svátek tradující v západních zemích „Halloween“. Zato mateřská škola seznamuje děti se vzpomínkovým svátkem. S dětmi je vedena beseda o tom, co se pod pojmem „Dušičky“ ukrývá, co to znamená. Dále děti vyrábí z přírodních materiálů dušičkový věnec, na který si pod vedením učitelky vyrobí vlastnoruční svíčku z včelího vosku. Děti tančí s šátky na pomalou hudbu. A jako překvapení, pro velký zájem, přece jenom proběhne dlabání a vyřezávání „halloweenské“ dýně. Tím dojde k okrajovému seznámení i s tímto svátkem.

Svatý Martin

Tento lidový zvyk je u dětí jedním z velmi oblíbených. Děti pozorují změny počasí, paní učitelky dětem čtou o lidových pranostikách, vyprávějí pověst o svatém Martinovi.

Děti vyrábí, malují koníky, pečou perníkové koníky, zpívají píseň „To je zlaté posvícení“. Přesně 11. listopadu přijede do školky skutečně Martin na bílém koni. Všude po třídě je bílá pokrývka zhotovená ze zmačkaných koulí z bílého papíru a děti jsou dle možností oblečeny do bílých triček.

Období Prosinec – Leden

Přišel k nám Mikuláš

Lidová tradice plná radostného očekávání a zároveň drobných obav. Děti se seznamují s tradicí „Mikulášské nadílky“ a legendou o svatém Mikuláši. Kreslí mikulášskou družinu, vyrábí čertíky, peklo z kostek. Děti mají velmi důležitý úkol, a to naučit se mikulášskou nebo čertovskou básničku či písničku, kterou přednesou mikulášské družině. Vrcholem tohoto období je příchod svatého Mikuláše, anděla a čerta. Děti se mohou hrdě pochlubit tím, co vyrobily a naučily se.

Vánoce

Nejkrásnější období, na které se těší snad každé dítě, a které je nejbohatší na krásné lidové tradice. Období předvánoční není dost dlouhé na to, aby se všechny tradice daly zrealizovat. Tak popíšu jen malou ochutnávku. Děti se seznamují s pojmem „Advent“ a jeho symbolem adventním věncem. S dětmi je vedena beseda proč slavíme Vánoce, co je to za svátek a jaké tradice se k nim váží. Děti rozkrajují jablíčko, pouštějí lodičky z ořechových skořápek, vyvěšují vánoční jmelí, staví betlém, vyrábějí vánoční ozdoby z přírodních materiálů, svícen z jablíčka. Děti také vyrábí vánoční přáníčka a přáníčka k Novému roku. Učí se několik koled, aby mohly zazpívat u stromečku, sledují vánoční výzdobu po okolí a navštěvují divadlo v nedalekém městečku, kde proběhne vánoční program.

Několik dnů před Vánoci paní učitelky s dětmi vytvoří zvukový záznam tajných přáníček pro Ježíška. Asi týden před Vánoci přinese Ježíšek stromeček a také nějaké dárky pro děti. Mají tak alespoň nějaký čas na to, aby si s hračkami pohrály, než odejdou na vánoční prázdniny.

Tři Králové

Krátce po prázdninách nastává další z tradic a to „Tři Králové“. Děti jsou seznamovány s legendou o třech mudrcích, o tom jak cestovali do Betléma a proč. Na mapě si ukazují odkud a kam až šli. Děti vyrábí korunu, některé s písmenem K, jiné s písmenem M, a ostatní s písmenem B podle počátečních písmen jmen Tří Králů. A v neposlední řadě nesmí chybět zpěv známé koledy „My tři králové“.

Období Únor – Březen – Duben

Masopust

Další z tradic, na kterou se děti těší. Masopust je tradice plná radosti, veselí a legrace. Děti se seznamují s tradicí, poznávají vtipné situace a legrácky v příbězích. Dále také poznávají netradiční hudební nástroje jako je vozembouch nebo fanfrnoch. Děti se oblékají do různých převleků (krabice plná klobouků, sukni, šátků, halen,...) a děti musí popsat, co jsou a proč si takovou postavu vybraly. V maskách potom děti tančí a muzicírují. Masopust v Mateřské škole vrcholí karnevalem, kde děti celé dopoledne tančí, soutěží a veselí se v maskách, které si přinesly z domu.

Velikonoce

Velikonoční období a jarní svátky nám nabízejí velké množství lidových tradic, proto si můžeme přímo vybírat. Děti se učí jak radostně a spokojeně tyto svátky prožít. Poznávají jednotlivé postní neděle a jejich význam, zvyky, obyčeje a pranostiky. Každoročně děti vyrábějí „Morenu“ z přírodních materiálů a novin, kterou za doprovodu říkanek vztahujících se k této tradici, vynáší za vesnici a tím symbolicky vyženou zimu. Při procházce si děti natrhají větvičky břízy, které si při výtvarných činnostech různě ozdobí. Jindy si zase děti z venkovního pobytu přinesou větévky jivy (kočičky). Jak se blíží Pondělí velikonoční, děti vyrábějí více a více krásných výrobků, dekorací a přáníček. Zpívají se písničky s jarní tematikou, učí se koledy na pomlázku, barví a malují se vajíčka. Děti také vysévají obilí, pozorují jeho růst a poté velikonočně vyzdobí.

Období Květen – Červen

Čarodějnický rej

Pálení čarodějnic a jejich rej je poslední tradice ve školním roce, která je dětem představena. Děti se nejprve seznamují s tradicí a jejím významem. Tento zvyk je pro ně velmi tajemný. Dětem jsou čteny čarodějnické příběhy, besedují o možné podobě, charakteru, moci čarodějnic. Následně se čarodějnice kreslí, vybarvují, dokonce jim děti vymýšlí jídelníček.

Tímto odstavcem jsem chtěla představit udržování lidových tradic v konkrétní mateřské škole, ale ráda věřím, že podobné schéma má většina mateřských škol v naší republice. Byla by velká škoda, kdyby se od těchto tradic ve školách upustilo, protože děti by byly velmi ochuzeny. V rodinách se příliš lidových tradic a zvyků již neudrzuje. Proto vzdělávací instituce jakéhokoliv charakteru jsou jedním z mála míst, kde se děti mohou vrátit do minulosti a poznat alespoň okrajově jak se našim předkům žilo.

2.3. Spolupráce rodičů při udržování lidových tradic v mateřské škole

Na počátku každého nového školního roku je uspořádána rodičovská schůzka, na které je projednán jeho průběh. První učitelky se domlouvají s rodiči, jak dalece jsou rodiče ochotni se školou spolupracovat v různorodých oblastech. Každá mateřská škola si četnost dalších takových schůzek organizuje libovolně, dle potřeby. Po dohodě s rodiči si pedagogové mohou přibližně plánovat, jakým způsobem naplánují spolupráci s rodiči při dodržování lidových tradic. Rodiče se mohou účastnit spolupráce mnoha způsoby. Rodiče mohou s dětmi dělat různé výrobky doma a přinést do školky. Mateřská škola může zorganizovat různá pracovní odpoledne, kde rodiče spolu s dětmi tvoří. Probíhají různé akce a brigády na školní zahradě. Rodiče mohou pomáhat při výzdobě třídy podle tématu lidové tradice. Myslím, že jedna z nejkrásnějších, ale zároveň nejnáročnější spolupráce pro všechny zúčastněné jsou tematické besídky pro rodiče a veřejnost.

2.3.1. MŠ Kunvald a spolupráce rodičů při dodržování lidových tradic

Abych byla opět trochu konkrétnější, ráda bych popsala takovou kooperaci v MŠ Kunvald.

V podzimních měsících rodiče připravují pro děti lampionkový průvod s názvy jako „Broučkování“, „Záchrana světlušky“, apod. Rodiče musí vymyslet nenáročnou, zároveň však trochu tajemnou trasu, po které děti musí plnit úkoly související s podzimem. Také

rodiče s dětmi doma vyrábějí zvířátka nebo panáčky z darů podzimu (brambory, kaštiny, kukuřice, jablka, jeřabiny,...), jimiž si pak vyzdobí třídy nebo chodbu v MŠ.

Předvánoční období je bohaté na účast rodičů. Děti se doma v rámci svých možností účastní pečení cukroví. To potom děti nosí do školky a mají tak rozmanité vánoční hody. Probíhá společná vánoční výzdoba třídy a také odpoledne tvoření rodičů s dětmi. Toto období vrcholí vánoční besídkou, kdy rodiče zakoupí a zabalí dětem drobné dárky, které najdou pod třídním stromečkem. Dárčky si mohou odnést domů.

Masopustní slavnosti vrcholí karnevalem. Děti společně s rodiči vyrábějí karnevalovou legrační masku. Ve školce je pak přehlídka masek a porota hodnotí. Vítězí všechny masky.

Na Velikonoce děti doma s rodiči barví vajíčka pomocí přírodních barviv, jako jsou šlupky z cibule, řepa, kurkuma, kmín, čaj. Rozmanitost vajíček pak tvoří přenádhernou velikonoční výzdobu ve třídě.

Poslední spolupráce rodičů s dětmi v rámci mateřské školy je „Čarodějnický rej“. Rodiče opět tvoří kostým, tentokrát čarodějnický. Dopoledne je plná školka malých čarodějnic a čarodějů. Odpoledne potom všichni dohromady, v převlecích, na školkové zahradě upálí vyrobenou čarodějnici.

2.4. Jak prospívá dítěti udržování lidových tradic

Jsem přesvědčena, že v dnešní uspěchané a přetechnizované době je nanejvýš důležité umět se zastavit, ohlédnout se a najít si čas na společné prožívání a slavení tradičních svátků. Věřím, že lidové tradice, zvyky a obyčeje z našeho života nikdy zcela nevyumizí a i díky našim „školkovým“ dětem přežijí nás i budoucí generace. (Romana Škorníčková, portál RVP).

Udržování lidových tradic je, dle mého názoru, pro děti i dospělé velmi prospěšné. V této době se lidové tradice v rodinách již příliš nedodržují. Po rozhovoru s učitelkami z mateřské školy jsem nabyla dojmu, že děti už mnoho nevědí o různých zvycích a pranostikách. Rodiče v nich tradice nepěstují, tedy nezbývá moc jiných míst, kde by se mohly se zvyky setkat. Mateřská škola je ideální místo, kde se děti s tradicemi mohou setkávat. Pozitivní je, že právě na širokém spektru lidových tradic a zvyků lze aplikovat

celý učební plán mateřské školy. Lidové zvyky lze uplatňovat ve všech vzdělávacích činnostech a časových plánech. Dítě se při seznamování s tradicemi učí o historii, našich předcích, o tom, že má nějaké kořeny, ke kterým by mělo mít vztah a úctu. Dozvídá se, že nic nebylo tak jednoduché jako dnes, že lidem tehdy chyběla většina strojů a pomocníků v domácnosti. Také ale poznají, jak se lidé dříve bavili. V dobách, kdy nebylo počítačů ani televizí, lidé organizovali různé veselice a taškařice v souvislosti s lidovými tradicemi, aby si odpočinuli od těžké dřiny a existenčních starostí tehdejší doby. Děti se také dozvídají, jak bylo těžké mít třeba jídlo, kterého je v dnešní době nadbytek. Dnes si děti neumí představit, že by měly pouze omezené množství jídla a žádný výběr. Tím, že mateřské školy udržování lidových tradic zařazují do své výuky, obohacují tím děti o zprostředkování citových prožitků v souvislosti s přípravami a oslavami některých lidových tradic. V tématu lidových tradic se dítě zdokonaluje a procvičuje v pohybu, poznávání, praktických dovednostech, estetickém cítění, historii, sociálním cítění, geografii, atd. Je pro dítě velkým přínosem, pokud má to štěstí, že může navštěvovat mateřskou školu, ve které jsou pedagogové nakloněni k udržování lidových tradic.

Závěr

Bohužel s nastupující moderní dobou se přirozené nasávání lidových tradic a zvyků vytrácí i na vesnici. Jen na málo místech naší republiky se tradice dodržují stále v nezměněné podobě. Proto jsem ráda, že velký počet mateřských škol, ať už na vesnici či ve městech, zařazuje do svých vzdělávacích plánů i udržování a poznání s lidových zvyků a tradic.

S postupem doby a pokrokem technologií se nic dělat nedá a je to tak správně, ale vrátit se ve vzpomínkách, legendách a pověstech zpět do minulosti je očistující, uklidňující a relaxační. Každý dospělý člověk by se měl vrátit občas zpět do dětství, alespoň v době hlavních svátků, a s pokorou se zúčastnit nějaké tradice či zvyku. V klidu zapomenout na pracovní vytížení, stres, údajný hmotný nedostatek a užít si návrat k našim kořenům. Věřím, že těch několik chvil, při nichž si s dětmi povídáme o dobách, kdy byly lidové tradice neodmyslitelnou součástí života dospělých i dětí, dá alespoň na chvíli zapomenout na fakt, že existují počítače a televize.

Děti jsou tak nadšené a vstřícné všem novým zážitkům. Stačilo by jen zjištění, že si děti doma s rodiči povídají o některých lidových tradicích. Od babiček a dědečků by přinášely do školky příběhy dávno zapomenuté a tím rozvíjely tradiční činnosti. Měli bychom využít základní touhy a motivace dětí dozvídat se. To vše podpořeno vlídnou a tvořivou atmosférou mateřské školy, kdy sami cítíme, že činnost děti naplňuje, uspokojuje a taky motivuje. S moderní dobou se přirozeně motivující prostředí v rodinách postupně vytrácí.

Naše krajina má bohatou lidovou kulturu, krásnou a malebnou. Málokterá země má takové historické bohatství jako máme my. Myslím, že by byla velká škoda nechat tuto krásu zaniknout a zapomenout.

Použitá literatura

1. BESTAJOVSKÝ, Martin, *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce. Jaro*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-0160-6
2. BESTAJOVSKÝ, Martin, *Lidové obyčeje a nápady pro šikovné ruce. Podzim*. Brno: Computer Press, 2006. ISBN 80-251-0160-6
3. DVOŘÁKOVÁ, Hana, *Pohybem a hrou k rozvoji osobnosti dítěte: tělesná výchova ve vzdělávacím programu mateřské školy*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-819-7.
4. FROLEC, Václav, *Prostá krása*. Praha: Vyšehrad, 1984.
5. HELUS, Zdeněk, *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-628-5.
6. KOLEKTIV AUTORŮ pod vedením Jiřího Krause, *Nový akademický slovník cizích slov*, Praha: Academia, 2005. ISBN: 80-200-1351-2
7. MÁCHA, Karel, Hynek, Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN-978-80-204-0792-4
8. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar, *Vánoce*. Olomouc: Rubico, 2004. ISBN 80-73-46-041-6
9. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar, *Adventní čas*. Olomouc: Rubico, 2005. ISBN 80-7346-050-5
10. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar, *Zima – zvyky a obyčeje, náměty, návody, pohádky, příběhy*. Olomouc: Rubico 2005, ISBN 80-7346-059-9
11. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar, *Léto a podzim*. Olomouc: Rubico, 2006. ISBN 80-7346-006-1
12. ŠOTTNEROVÁ, Dagmar, *Lidové tradice*. Olomouc: Rubico 2009. ISBN 978-80-7346-096-9
13. VONDRUŠKA, Vlastimil, *Církevní rok a lidové obyčeje*. České Budějovice: Nakladatelství Dona, 2005. ISBN 80-7322-075-X

14. VONDRUŠKOVÁ, Alena, *Český lidový a církevní rok*. Nakladatelství Moba 2015.
ISBN 978-80-243-6761-3

Internetové zdroje

www.ceske-tradice.cz

www.kudyznudy.cz

www.katkaen.cz

<https://clanky.rvp.cz/clanek/c/PVCM/2926/LIDOVE-ZVYKY-A-TRADICE.html/>

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>